

ně práce z oblasti „studies of work“ cílí, a vymezil tři možné strany: (a) samotné praktikující aktéry dané disciplíny („practicioners“, zde např. matematici), (b) komentátory aktérských praktik (sociologové vědy, antropologové, ekonomové apod.), (c) etnometodology. Zatímco Garfinkelovy *SiE* byly zjevně směřovány hlavně od (c) k (b), tj. etnometodologie adresovaná (ne-ethnometodologické) sociologii, v případě „studies of work“ často není úplně jasné, kdo by měl být jejich čtenářem. Program třetího dne a zároveň i celé konference pak poslední přednáškou uzavřel Thomas Scheffer, který nastínil základy kritické etnometodologie a zamýšlel se nad tím, jak prakticky vypadá „doing being uncritical“ či „undoing being critical“, což je nezbytné k naplnění požadavku *ethnometodologické indiferece* (vůči zkoumaným prostředím, aktérům a situacím). Diskuse se pak nesla v duchu úvah nad tím, zda a jak má etnometodologie „kritický“ či „angažované“ vypovídat o společenských praktikách, resp. „existenciálních záležitostech“. Knorr Cetina například připomněla nevelké množství etnometodologických studií o rasismu či aktuálních globálních a globalizovaných problémech.

O konferenci jako celku mohu bez rozpaků říci, že se velmi povedla. Úroveň příspěvků i diskuse byla setrvale vysoká, snad i proto, že program konference nebyl výsledkem veřejného „call for papers“, ale sestával výhradně ze zvaných přednášek. Tým organizátorů evidentně věnoval přípravě akce mnoho úsilí, nedošlo k žádným větším komplikacím, a dokonce i drobnější praktické obtíže nastaly jen zcela výjimečně. Dosti štedré časové dotace přednášek, diskusí i přestávek v konečném důsledku znamenaly, že se vše neustále odvíjelo v souladu s časovým harmonogramem. Veškeré příspěvky i diskuse se natáčely na video, takže by měly být brzy zpřístupněny zájemcům on-line. Program byl sestaven logicky a vyváženě, byl s převahou příspěvků „o etnometodologii“ nad

„ethnometodologickými“ – ale to je s ohledem na připomínkový a výroční charakter akce pochopitelné. Zajímavým aspektem několika příspěvků bylo zohlednění nepublikovaných Garfinkelových textů z jeho rozsáhlé pozůstalosti, která čítá na 600 krabic pečlivě uspořádaných dokumentů, rukopisů, nahrávek a dalších materiálů. V tomto ohledu je škoda, že se do Kostnice nakonec nemohla dostavit Anne Rawls, která dnes právě Garfinkelův archiv v Bostonu spravuje a měla vystoupit na konci prvního dne s přednáškou „The Published and the Unpublished Writings of Harold Garfinkel: Working in the Garfinkel Archive“. Avšak jak jsem už výše zmínil, posluchači mohli i přesto v některých příspěvcích zahlédnout, jaký materiál je v Bostonu k dispozici a jak jej lze využít. Výsledky archivní práce osvětlily zvláště evoluci *SiE* před samotným vydáním knihy a 50. výročí publikace tak zároveň naznačuje, že se šest let po Garfinkelově smrti začíná rozvíjet i „scholastický“ a „archeologický“ výzkum ve svébytné disciplíně „Garfinkel studies“. Konference byla též první oficiálnější příležitostí informovat zainteresovanou veřejnost o téměř dokončeném německém překladu *SiE*, jehož vydání by mohlo debaty o EM v širším německém prostředí v dohledné době opět oživit.

Jakub Mlynář

Zpráva z „Olomoucké religionistické konference“, Olomouc, 20.–21. 9. 2017

Ve dnech 20.–21. září 2017 se v kapli Božího těla Uměleckého centra Univerzity Palackého v Olomouci konal druhý ročník Olomoucké religionistické konference. Pořádala ho katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci pod záštitou České společnosti pro religionistiku. Druhý ročník konference přivítal řadu významných zahraničních odborníků a byl zahájen v českém prostředí zcela unikát-

ním mezinárodním seminářem o magii a čarodějnictví. Ten poskytl prostor pro setkání evropských vědců studujících problematiku čarodějnických procesů, magie, satanismu, vampyrismu a dalších příbuzných témat.

Po úvodních slovech, která pronesl rektor Univerzity Palackého profesor Jaroslav Miller a hlavní organizátoři akce doktorka Kateřina Mildnerová a docent Tomáš Bubík, zahájil první panel konference s názvem „Magie a čarodějnictví z historické perspektivy“ svou hlavní přednáškou Manfred Tschaikner, docent historie na Vídeňské univerzitě. Ve svých výzkumech se zaměřuje na čarodějnické procesy v raně novověkém Rakousku a ve svém oboru je řazen k jednomu z nejrespektovanějších evropských badatelů. Jeho příspěvek revidoval události, které předcházely vzniku slavného díla *Kladivo na čarodějnice*. Manfred Tschaikner hovořil o inkvizitorovi Heinrichu Kramerovi, autorovi výše zmíněného díla, který knihu sepsal na základě svých zkušeností ze soudního řízení v Innsbrucku na podzim roku 1485 a na základě událostí, které následovaly bezprostředně poté. Tschaikner posluchače seznámil s dosud neznámými historickými prameny, které byly nedávno v archivu nalezeny a celou kauzu tak postavily do zcela nového světla.

Na přednášku Manfreda Tschaiknera navázal Petr Kreuz s příspěvkem o působení Heinricha Kramera (Institorise) na Moravě, v olomoucké diecézi mezi lety 1499–1505. Doktor Petr Kreuz, významný český historik, zabývající se dějinami kriminality a trestního soudnictví, představuje v současné době nejuznávanějšího odborníka na čarodějnické procesy v České republice.

Dalším významným zahraničním hostem historického panelu byl Johannes Dillinger, profesor dějin raného novověku, který přednáší na Univerzitě Johannese Gutenberga v Mohuči a na Univerzitě Oxford Brookes. Profesor Dillinger představuje

je jednu z nejvýraznějších mladších hvězd současného světového čarodějnického bádání. Jeho velmi zajímavý a erudovaný příspěvek přiblížil posluchačům vztah mezi čarodějnickými procesy a dobovým pojetím dětí. Profesor Dillinger se zaměřil především na role, které dětské aktéři sehrávali v rámci honů na čarodějnice. Představil je jako svědky, oběti ale rovněž i žalobce, čímž se vymezil vůči starším interpretacím, které s dětmi v rámci čarodějnických procesů operovaly výhradně jako s nevinnými oběťmi nebo naopak se zákeřnými viníky.

V panelu „magie a čarodějnictví z historické perspektivy“ vystoupila také profesorka Rita Voltmerová z Trevírské univerzity, která se dlouhodobě zabývá tematikou čarodějnictví. Spolu s Wolfgangem Behringerem předsedá vědecké pracovní skupině AKIH (Arbeitskreis Interdisziplinäre Hexenforschung), sdružující badatele zabývající se interdisciplinárním výzkumem čarodějnictví. Rita Voltmer přednesla svůj příspěvek týkající se role jezuitů v procesech kulturní výměny, překladu a přenosu čarodějnických znalostí v raném novověku. Autorka představila typologii různých funkcí a pozic, které jezuité v tomto kontextu zastávali, a objasnila je na příkladech z Čech a Moravy.

Druhý panel semináře o čarodějnictví, věnovaný antropologickému zkoumání magie a čarodějnictví v současném světě, otevřel svou hlavní přednáškou doktor Isak Niehaus, sociální antropolog a afrikanista, působící na Brunelské univerzitě v Londýně. Jeho sférou zájmu je již od devadesátých let 20. století výzkum čarodějnictví, satanismu, násilí a zločinu v regionu Lowveldu v Jihoafrické republice. Jeho příspěvek se zaměřil na srovnání lokálních konceptualizací satanismu a čarodějnictví v Lowveldském regionu a jejich zasazení do socioekonomického kontextu každodenního života místních obyvatel. Niehaus posluchačům vysvětlil, že mezi představiteli o čarodějnictví, satanismu a proměňují

cí se životní situací obyvatel Lowveldu existuje úzký vztah a přiblížil jeho různorodé podoby. Na základě svých výzkumných dat rovněž ukázal, jak se lokální kolektivní představy v kontextu sociální a ekonomické dynamiky daného společenství v průběhu času proměňovaly.

Antropologickému bádání o magii a čarodějnictví v současné subsaharské Africe se věnuje také několik českých badatelů a badatelek. S příspěvkem o genderových aspektech synkretického věštění mezi Vendy v Jižní Africe vystoupila doktorka Vendula Řezáčová z Institutu sociologických studií Univerzity Karlovy. Výsledky svého výzkumu o magickém zneužívání albínů v Tanzanii poté představila Kamila Axmannová, studentka doktorského programu etnologie na Univerzitě Karlově. V antropologicko-afrikanistickém bloku vystoupil také německý antropolog Felix Riedel se svým příspěvkem o honech na čarodějnice v současné Ghaně.

První den konference věnované magii a čarodějnictví vystoupilo celkem 15 řečníků. Za hojné účasti studentů, pedagogů a jiných zájemců proběhla řada zajímavých diskuzí. Pro zahraniční účastníky konference byl přichystán fakultativní program v podobě návštěvy Státního okresního archivu Olomouc či prohlídky historického centra Olomouce.

Druhý den konference byl věnován všeobecným religionistickým tématům. Cílem této sekce bylo umožnit badatelům z různých vědních disciplín, které spojuje zájem o studium náboženství, prezentovat výsledky svých výzkumů týkajících se náboženské situace u nás i jinde ve světě. Prostor byl taktéž otevřen diskuzím o aktuálních metodologických přístupech v oblasti studia náboženství včetně kritické reflexe dějin religionistického bádání. Během tohoto panelu vystoupilo dalších 15 přednášejících, jejichž témata reflektovala náboženskou situaci v České a Slovenské republice a také různé podoby náboženství a spirituality v současném světě. Mezi nejvý-

znamnějšími hosty této sekce byli profesor Milan Kováč z Univerzity Komenského v Bratislavě a profesor Josef Kandert z Univerzity Karlovy.

Profesor Milan Kováč, zakladatel mezoamerických a mayských studií na Slovensku, představuje jednoho z nejrespektovanějších badatelů na tomto poli ve střední Evropě. Jeho mezinárodní pedagogická aktivita ovlivnila mnoho disciplín spojených s mezoamerickými studii v Rakousku, Polsku, Maďarsku i v České Republice. Jeho hlavní referát seznámil posluchače s tématem spirituality krve v kontextu rituálů raných mayských králů. Profesor Kováč představil na základě nejnovějších poznatků, které odhalil slovenský archeologický projekt v Uuaxactune, nový pohled na instituci mayského krále v jejich nejranějších časech.

Druhým hlavním přednášejícím byl profesor Josef Kandert, významný český afrikanista a etnolog, působící na Karlově univerzitě v Praze. Profesor Kandert se dlouhodobě zabývá studiem kultur a společností subsaharské Afriky a střední Evropy; v obou těchto oblastech uskutečnil v minulosti celou řadu terénních výzkumů. Svým posluchačům představil problematiku evropského racionalismu, jeho limitů a překážek, které se vynořily spolu se setkáváním Evropanů se sociokulturními a náboženskými odlišnostmi u mimoevropských národů.

Mezi další hosty dopoledního panelu patřil docent Jan Váně ze Západočeské univerzity v Plzni se svým příspěvkem zaměřeným na úspěšné a neúspěšné mezigenerační přenosy religiozity v České republice. V tomto panelu vystoupili také dva spoluorganizátoři konference z Univerzity Palackého v Olomouci, profesor Dušan Lužný se svým příspěvkem o českých katolicích v Chicagu a docent Tomáš Bubík s příspěvkem věnovaným humanitě a bezvěrectví v kontextu českého volnomyšlenkářského hnutí. Následoval mimořádně zajímavý diskuzní panel pod vedením Jany

Valtrové a Michaely Ondrašínové z Masarykovy Univerzity, který se věnoval postavení žen-vědkyň v České republice, a to nejen na poli religionistiky.

Dvoudenní mezinárodní religionistickou konferenci uzavřeli svým proslavem organizátoři akce, kteří poděkovali prezentujícím za jejich zajímavé příspěvky, ocenili intelektuálně stimulující atmosféru konference a zdůraznili důležitost pravidelného setkávání badatelů a výměny výsledků jejich výzkumu na současné olomoucké platformě. Hlavním výstupem z konference bude monotematické číslo nově připravovaného časopisu *e-rhizome* (<http://www.e-rhizome.upol.cz/>), vydávaného katedrou sociologie, andragogiky a kulturní antropologie Univerzity Palackého v Olomouci.

Barbora Nohlová, Kateřina Mildnerová

Konference „Field Research in Anthropology: Unity and Diversity“, Olomouc, 3.–4. 10. 2017

Tým sociálních a kulturních antropologů z Univerzity Palackého v Olomouci uspořádal konferenci věnovanou metodologickým aspektům terénního výzkumu s cílem dát prostor ke sdílení zkušeností, výzkumných záměrů či teoretických východisek. Důraz byl kladen na diskutování různých podob etnografie: diverzita sahala od tematizace „klasických“ výzkumů v exotickém prostředí Oceánie po dilemata spojená s výzkumem na sociálních sítích. Snahu o poskytnutí prostoru pro toto sdílení v širším středoevropském rámci se podařilo naplnit jen částečně, většina účinkujících byla z České republiky. Nicméně angličtina jako jednací jazyk konference dává naději do budoucna, že tento typ vědecké akce se stane zajímavým pro širší skupinu antropologů či sociálních vědců z příbuzných disciplín i ze zahraničí.

Vystoupení nestora amerického antropologického výzkumu v Oceánii Richarda

Feinberga z Kent State University bylo jistě hlavním magnetem této rozsahem spíše menší konference. Ve svém introspektivním příspěvku „Cross-cultural Fieldwork: The Heart of Anthropological Research“ vyhodnotil Feinberg své celoživotní zkušenosti z realizace terénních výzkumů v různých prostředích. V centru antropologova zájmu stálo překonávání obtíží spojených s dlouhodobým pobytem v kulturně odlišném prostředí – od fyzických rizik přes kulturní šok po překonávání nedůvěry ze strany hostící komunity. Ústřední myšlenkou příspěvku bylo permanentní napětí mezi očekávanými výzkumníky (snaha zažít něco výjimečného, navázat na předchozí proslulé výzkumy), která je ovšem konfrontována s určitou fádností jeho každodennosti, jakkoli exotické mohou být kulisy, ve kterých se pohybuje. Klíčovou se pak stává podoba interakce s místními obyvateli a jejich přijetí výzkumníkovy přítomnosti jako něčeho samozřejmého. Velmi zajímavá byla reflexe etických dilemat spojených s dlouhodobým závazkem vůči zkoumanému prostředí, který zdaleka nekončí s uzavřením terénního výzkumu. Podoba tohoto závazku se navíc v důsledku globalizace a rozvoje komunikačních technologií neustále transformuje.

Na téma závazků (ovšem nejen ve vztahu k terénu) navázali Hedvika Novotná a Martin Heřmanský (spolu s Danou Bittnerovou, která se z konference omluvila). Reflektovali, jak se v procesu vyjednávání povahy publikace, vycházející z jejich letité etnografie slovenské vesnice, ocitli takřka v pasti sítí rozličných aktérů, kteří mají od publikace z výzkumu odlišná očekávání. Antropolog se pohybuje uvnitř/mezi sociálním polem terénu a akademickým polem (obor, instituce). Citlivost k těmto sociální polím autory vedla k rozhodnutí publikovat vedle akademické monografie též monografii populárně naučnou, explicitně dedikovanou zkoumané lokalitě, jako jednu z forem reciprocity. Tím se ovšem obnažila nejednoznačnost